

Jan Joling

De commissie-De Wit

De gesprekken van de parlementaire onderzoekscommissie-De Wit hebben naar mijn mening geen helder beeld gegeven van de werkelijke – objectief vast te stellen – oorzaken van de financiële crisis. Het eindrapport moet natuurlijk nog worden afgewacht, maar ik heb mijn twijfels of de commissie haar (ondankbare) taak zal kunnen vervullen om de achtergronden van de crisis te achterhalen. De kernvraag 'hoe heeft het zo snel zo ver kunnen komen?' lijkt onbeantwoord te blijven.

De commissie ondervroeg 39 mensen op hoorzittingen. Vrijwel iedere ondervraagde kwam met een schuldige. Zo konden armlastige Amerikanen huizen kopen dankzij rommelhypotheken. Accountants waarschuwden niet vooraf. Bankiers begrepen hun producten niet, te hoge bonussen stimuleerden roekeloos gedrag. Toezichthouders faalden, wetgevers luisterden niet naar de sector en politici deden niets met de zorgen van De Nederlandsche Bank. Amerikanen leefden te veel op de pof en beleggers joegen alleen rendementen op de korte termijn na. Maar tegenover iedere beschuldiging van de ene spreker stond altijd weer de ontkenning van een ander. 'De crisis is een veelkoppig monster', zei Wellink treffend. Wat is nieuw? De opkomst van de zakenbanken, het toegenomen beleggen met vreemd vermogen, de wildgroei aan complexe financiële producten, de verdere verruiming van de regels waaraan banken zich internationaal moeten houden. Eigenlijk was alles wel in grote lijnen bekend. De verhoren leverden wel prachtige oneliners op. Om twee voorbeelden te noemen waarin de accountant in beeld komt: 'De manier waarop de overheid over haar verplichtingen rapporteert stamt uit de Middeleeuwen', aldus accountant Muis.

'De crisis is een demasqué van de professionals', zo oordeelde oud-minister Zalm. Ik heb echter weinig gehoord over de vaktechniek, zoals over de inhoud en kwaliteit van de jaarverslaggeving van banken en over de waarderingsproblematiek in relatie tot de crisis, terwijl daar toch wel informatie over beschikbaar is. Zo blijkt uit *Het jaar 2008 verslagen*, het jaarlijks onderzoek van het NIVRA naar de jaarverslaggeving van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, dat de waardering van financiële producten tegen actuele waarde in de jaarrekeningen van banken maar beperkt invloed heeft gehad op (de problemen van) het financiële stelsel. In de NIVRA-publicatie zijn de jaar-

rekeningen van alle banken en verzekeraars binnen de FTSE Eurofirst 300-index onderzocht. Daarbij is bekeken in hoeverre financiële activa en schulden tegen actuele waarde zijn gewaardeerd en wat de invloed daarvan is geweest op de balanspositie. Deze zogenoemde fair value accounting, onderdeel van de IFRS-verslaggevingsregels voor banken, kreeg eerder veel kritiek vanuit de financiële wereld. Fair value is 'the amount for which an asset could be exchanged, or a liability be settled, between knowledgeable, willing parties in an arm's length transaction', aldus IAS 39.9. De kredietcrisis heeft van meet af aan een relatie met de verslaggevingsstandaarden, doordat de omvangrijke markten voor gestructureerde (zogenoemde doorverpakte) hypotheekobligaties inactief werden. IAS 39 kwam toen wel in een heel ander daglicht te staan. Bankers stelden dat ze als gevolg van de boekhoudregels werden geconfronteerd met forse waardeverminderingen op hun balans. De onderzoekers concluderen echter dat de waardering tegen actuele waarde niet procyclisch heeft gewerkt. Belangrijkste reden daarvoor is dat ook de schulden tegen actuele waarde worden gewaardeerd. Hiervan ging een dempende werking uit op de balans. Hoe nu verder? Ongetwijfeld zal de commissie-De Wit concluderen dat de regels moeten worden aangescherpt, het toezicht strenger moet zijn, er meer aandacht moet komen voor risicomanagement, etc. Het is te hopen dat de jarenlange droom van accountants, één wereldwijd stelsel van boekhoudregels, niet in het zicht van de haven zal stranden door een dispuut in Europa over aanpassing van de regels na de crisis. Fair value moet niet worden afgeschaft, maar risicomanagement en prudentieel toezicht moeten kwalitatief worden versterkt, zo blijkt uit het NIVRA-onderzoek. De openbare verhoren moeten inzicht geven in de oorzaken van de kredietcrisis, daarna start het tweede gedeelte van het onderzoek. Dan wordt gekeken naar het handelen van de Nederlandse politiek. Verder komt de commissie met aanbevelingen voor verbeteringen van het financiële stelsel. Wellicht wordt dan ook aandacht besteed aan de financiële verslaggeving en de rol van de accountant ná de crisis. Volgens de AFM moet hij in ieder geval meer doorvragen. **An**

Jan Joling, adviseur van Nauta Dutilh, hoogleraar aan Nyenrode Business Universiteit.